

MUVAFFAQIYATLI ILMIY ISH YOZISH ASOSLARI

Munisa Xodjaeva

Imom Buxoriy nomidagi Toshkent islom instituti talabasi

Annotatsiya

“Ilmiy ish” soʻzining lugʻaviy va istelohiy maʼnolari, ilmiy sohada faoliyat olib borayotgan har bir tadqiqotchi bilishi lozim boʻlgan shartlar, muvaffaqiyatli ilmiy ish yozish qoidalari haqida maʼlumot beriladi.

Kalit soʻzlar: Ilmiy ish, bahs, dalil, hujjat, maʼlumot, tadqiqot, naql, haqiqat, ahamiyat, reja.

Ilmiy ish nima?

“Ilmiy ish” yoki “ilmiy bahs” bir mavzuni bahs qilib uning haqiqati va ahamiyatini ochib berishdir.

Istelohda esa – haqiqatni izlab, uni oʻrganish va keng yoyishdir. Ibn Manzurning “Lisanul arab” asarida: “Bahs – bir narsa haqida soʻrash va uni qidirishdir”, deyilgan¹. Demak, ilmiy bahs qaysi turda boʻlsa ham maʼnosi bir narsaning tagiga yetib, uni haqiqatini topish va keng yoyishdir.

Ilmiy ish – tadqiqotchi oʻrganib, nihoyasiga yetkazgan ishi boʻyicha keng qamrovli hisobotidir. Ushbu hisobotda fikr oʻlaroq boshlangan oʻrganishning reja asosida yozilgan, dalil va hujjatlar bilan isbotlangan bosqichlari bir ishda jamlanadi².

Bu “hisobot”ning qiymati bir qancha omillarga bogʻliq boʻlib, eng muhimi tadqiqotchi oʻz ishida oldiga qoʻygan maqsadni ochib berishi kerak.

Zero, tadqiqotchi oʻrganishni avvalo haqiqatni oʻzidan boshlaydi. Unda bu boʻyicha avval hech qanday maʼlumot boʻlmaydi. Maʼlumotlarni yigʻib, oʻqib chiqadi, baʼzisini baʼziga solishtiradi. Maʼlumotlarni jamlash va oʻqish asnosida hissiyotga berilmaydi. Oʻrganishni bir narsani isbotlash uchun emas, balki yangi narsani kashf qilish uchun boʻladi.

Muvaffaqiyatli ilmiy ish qanday yoziladi?

Ilmiy ish yozmoqchi boʻlgan tadqiqotchi ishni boshlashdan avval quyidagilarni yaxshi bilib olishi lozim:

1. Puxta oʻrganish: Bahs qiluvchi qaysi mavzuni tadqiq qilmasin butun vujudi va eʼtibori bilan oʻrganishi lozim. Oʻrganayotgan mavzusiga bogʻliq barcha bahslarga qattiq eʼtibor berishi, avvalo, oʻrganishi lozim boʻlgan mavzusining chegarasini aniqlab olishi kerak. Chunki ilmiy ishni topshirish vaqtida komissiya aʼzolari unga eʼtiborsiz qoldirgan mavzularidan savol berib qolishlari mumkin. Natijada maʼlum darajada oʻrganib xulosa bergan maʼlumotlari ham fikridan qochib ketadi.

2. Boshqalarning fikrlarini yaxshilab tushunish: Shuningdek, kitoblar iborasini ham tushunishga qattiq eʼtibor berish lozim. Chunki, koʻp tadqiqotchilar

¹ Ibn Manzur. Lisanul arab. Doru c-Sodir. Bayrut., 1993. J-2. B-15.

² Ahmad Shibliy. Ilmiy ish yoki tadqiqot qanday yoziladi?. Maktabatun Nahza. Qohira., 1997. B-35

boshqalardan xato naql qilish yoki noto'g'ri tushunish natijasida ilmiy ish mukammal bo'lmaydi.

3. Boshqalarning fikrini eng to'g'ri ma'lumot deb, qabul qilmaslik: Fikrlar orasida to'g'ri asosga qurilmaganlari ham uchrab turadi. Tadqiqotchi boshqalar fikrini o'rganish asnosida o'sha fikrlarning asoslarini ham bilib olishi ular orasidan to'g'risini tadqiqotida bayon qiladi. Yetarli asosga ega bo'lmaganlarini tark qiladi.

4. Ma'lum bo'lgan ilmga yangilik kiritish: Tadqiqotchi bir tadqiqot ustida boshqalar o'rganmagan taraflarini bahs qilishi kerak. Bu bilan ilmda yangi qadam qo'yadi va jamiyatning ilmiy rivojlanishida o'z o'rniga ega bo'ladi. Tadqiqot ishlarida yangilikni kashf qilishni o'zi yetarli emas. Chunki barcha inson ham hali ochilmagan mavzuni kashf qilish mumkin. Biroq, o'rganilgan mavzuning yangi qirrasini ochib berish esa, bu ancha qiyinroq va bahs talab qiladigan ishdir. Bunga misol qilib, ma'lum ishni boshqa yangi va foydali ko'rinishda tartiblab chiqish yoki qadimgi haqiqatlarning yangi sabablarini ko'rsatib berish yoki tarqoq holdagi ma'lumotlarni jamlab, foydali bir ma'lumot tayyorlash.

5. Tadqiqotni foydali bo'lishga harakat qilish: Tadqiqotchi barcha ma'lumotlari jamlab, yaxshilab o'rganib chiqqach, ishni yoza boshlaydi. Yozganlari barcha o'quvchilarga foydali bo'lishi uchun bildirayotgan fikrlariga muvofiq dalillarni ham keltirishi ham lozim. Tadqiqotchining eng muhim vazifasi ilmiy ish go'zal uslub bilan yozilgan, tartiblangan foydali ma'lumotlar bilan boyitilib, o'quvchining e'tiborini o'ziga jalb qiladigan bo'lishi kerak³.

Tadqiqotchi shuni yodda tutishi kerakki, bir qal'ani qamal qilishni istagan qo'mondon qo'shinlarini o'sha ishni bajarishga qattiq tayyorlaydi. so'ngra, hujumni qattiq nazorat qiladi va to maqsadiga erishguncha, bir lahza xam e'tiborini so'ndirmaydi. Huddi shunday tadqiqotchi ham ilmiy bahsdan iborat maqsadiga erishishi uchun barcha ma'lumotlarni to'playdi, so'ng bahsga taalluqli bo'lganlarini olib, go'zal uslub va diqqatlilik bilan bahsni yoza boshlaydi. Tadqiqotchining vazifasi yangilik kashf qilish emas, balki bor narsani boshqa taraflarini chiroyli tarzda ochib berishidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmad Shibliy. Ilmiy ish yoki tadqiqot qanday yoziladi?.Maktabatun Nahza. Qohira:, 1997.
2. Ibn Manzur. Lisanul arab. Dorus-Sodir. Bayrut:, 1993.
3. Mualliflar jamoasi. Ilmiy risola yozish qo'llanmasi. Jidda universiteti nashriyoti. Jidda:, 2019.
4. Ayman Abu Rus. Muvaffaqiyatli tadqiqot qanday yoziladi?. Darul Talo'e nashriyoti. Qohira:, 2013.

³ Ahmad Shibliy. Ilmiy ish yoki tadqiqot qanday yoziladi?.Maktabatun Nahza. Qohira:, 1997. B-39.